

TRÆK AF RENSDYRJAGTENS HISTORIE

Af stud. mag. *G. Nellemann*

Rensdyrjagt er og har, så længe man kender dertil, altid været en højt skattet sommerbeskæftigelse i Grønland, men man har aldrig regnet den for at være af så stor betydning, at den kunne konkurrere med sælfangsten. Men har nu de helt gamle og oprindelige forhold mellem disse to jagtformer altid været de samme, har rensdyrjagten mon ikke engang betydet mere, end den gør nu?

Dette spørgsmål stiller man sig, når man både fra etnografisk og arkæologisk side hører, at rensdyrjagten var de ældste eskimokulturers økonomiske grundlag.

Rensdyret må betragtes som den primære årsag til, at de arktiske egne blev befolkede. Under den sidste istid levede oldstenalderens jægere i Nordeuropa i stor udstrækning af rensdyrjagt, og følger man den vigende isrands spor nordover, vil man finde rester af rensdyrjægere, jo nordligere jo yngre, indtil man oppe i de nordlige skove og på tundraerne vil støde på deres arvtagere, nutidens rensdyrjægere i Sibirien og Amerika. Nogle af disse har tæmmet rensdyret – er blevet rensdyrnomader – men det er en anden historie.

Vi har altså, både i den gamle og i den nye verden, folkeslag der, som de europæiske stenaldermennesker, bygger deres eksistens hovedsagelig på rensdyret. Fælles for disse er ikke alene rensdyrets betydning – flere andre træk finder vi hele vejen rundt om Nordpolen, fra Lapland til Grønland, og af disse skal vi her se på dem, der har direkte med rensdyrjagten at gøre.

Om rensdyrjagtens metoder i Grønland kan vi læse et og andet – omend ikke overvældende meget – hos de gamle danske forfattere. Man tog, som den dag i dag, ind i bunden af fjordene med hele familien om sommeren, og her drev man klapjagt – eller for at bruge et etnografisk fagudtryk – drivjagt på renerne. Hans Egede skriver: »... der (længst inde i fjordene) anstille de en Klap-Jagt, og med Qvinder og Børn omkring sette dem og forjage dem hen til trange Stier og Passer, hvor Mandfolkene ligge paa Luur og passer dem op. Naar de nu ikke ere saa mange Folk, at de kand indspærre dem, saa betjene de sig af lange hvide Kieppe, med støkker Torv Stungne paa Enden og Spiidsen deraf, og setter dem i Veien for Dyrene at de skal skye derfor og ikke undløbe.«

At man også har bygget stengærder, mellem hvilke man drev renerne, kan vi se deraf, at disse fangstanlæg endnu findes. Disse fangstgærder ender enten i en dalsnævring, hvor der er bygget skydeskjul, eller måske i vandet. I sidstnævnte tilfælde dræbte man dyrene med lanse fra kajak, medens man på land brugte bue og pil.

Disse metoder må betegnes som fællesjagt, da de krævede et vist mandskab, og Hans Egede skriver da også, at »de med Qvinder og Børn i Haabet al lader sig finde paa Jagt«.

Men også en eller nogle få jægere kunne drive renjagt. På denne jagt benyttede man sig af, at renerne ser forholdsvis dårligt. Man kunne holde et rengevir op på hovedet og håbe på, at renen ville tage fejl og komme nærmere – og man mente endda, at slædeopstanderne kunne gøre samme gavn, idet renerne forvekslede disse med rentakker. Man brugte også den metode, at to mænd gik hen mod renerne ganske tæt sammen. I nærheden af dyrene gemte den ene sig, medens den anden gik sin vej igen. Renerne så da et menneske komme, og et menneske gå igen, og mente sig sikre. Ofte var de endda så nysgerrige, at de gik efter mennesket for at se, hvor det gik hen – og så løb de lige i armene på den skjulte jæger. Om vinteren brugte man at køre renerne op med en slæde, når de færdedes på isen, men vinterjagt var sjælden.

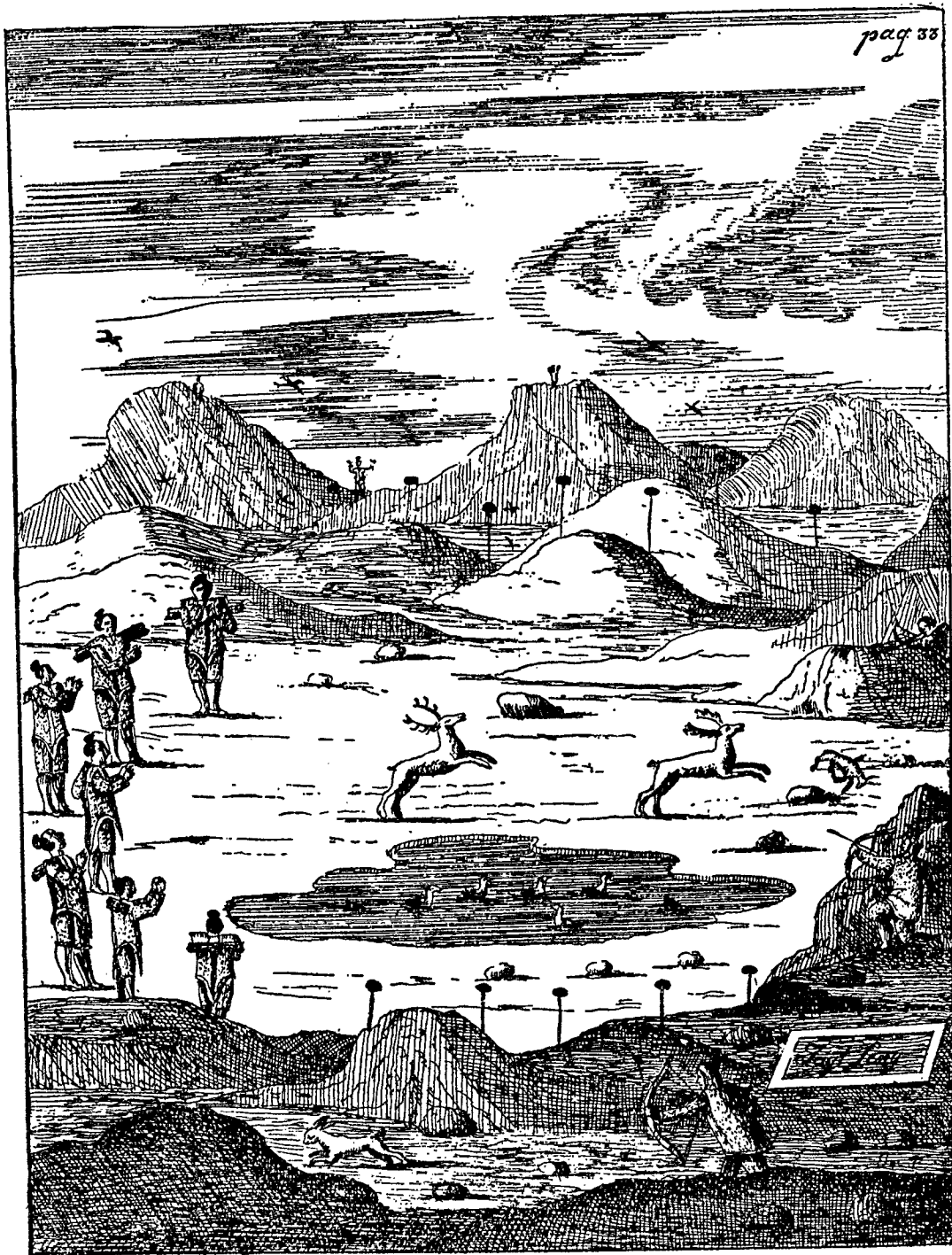
Ser man nu ud over de arktiske egne, vil man opdage, at flere af disse jagtmetoder har en uhyre vid udbredelse, for ikke at sige, at de stort set er fælles for alle de nordlige rensdyrjægere. At benytte sig af naturlige dalsnævninger og kløfter ligger lige for, men selv en sådan teknik som den at benytte opstillede rækker af stokke eller stenvarder, for at renerne skal tro, at det er mennesker »og skyer derfor og ikke undløbe«, kender man både fra Nordamerika og Sibirien, og skulle jeg nævne alle de forfattere, der beretter om, hvordan indianere og sibiriske folk jager renerne, når de svømmer over søer eller floder, ville dette nærmere blive en bibliografi end et lille causeri om rensdyrjagt.

Tamrenerne i Sibirien har været til stor hjælp på jagten ved at optræde som lokkedyr. Sligt kendes naturligvis ikke fra Grønland, men rentakkerne på jægerens hoved bygger dog på samme ide.

Alt dette siger os nok et og andet om renjagtens høje alder, men egentlig ikke noget om, hvorvidt den i det gamle Grønland spillede en større rolle end i senere tider. Men havde jeg, da jeg omtalte de stenbyggede fangstgærder, fortalt, hvor vi finder dem, havde det givet et fingerpeg i denne retning. Sådanne utvivlsomme fangstanlæg til renjagt kendes fra områder i Grønland, hvor ingen ren har sat sine ben i umindelige tider, nemlig bl. a. i Julianehåbs distrikt og ved Angmagssalik.

Når renerne ikke længere findes her, kan det det førstnævnte sted nok i nogen grad skyldes geværet, der tyndede bedre ud i hjordene end bue og pil.

Men også hvor der var rener, er selve renjagten blevet bremset i nogen grad af kolonisationen. De gamle dagbøger fra Handelens og Missionens folk lader tydeligt

*Hans Egedes tegning af rensdyrjagten.
Bemærk de opstillede stokke med græstørn på toppen. I forgrunden jages en hare med bue og pil.*

skinne igennem, at rensdyrjagten ikke var populær hos de danske; det lange ophold i indlandet bevirkede, at der kom mindre spæk i tønderne og færre omvendte sjæle i kirkerne. At det med spækket ikke er en løs påstand ses af den i øvrigt udmærkede Lars Dalagers transaktioner: Han opkøbte for tobak og lærred et halvt hundrede af de dårligste rensdyrgeværer, tilintetgjorde dem, og udlånte – mod en fast årlig afgift – nogle af handelskompagniets gode rifler til sæljagt – med det resultat, at der det følgende år var en merindtægt på ca. 1.000 rigsdaler for spæk. For at give Dalager, hvad hans er, bør jeg tilføje, at han forærede 200 opmagasinerede renskind til tidligere renjægere og til fattige enker og andre uforsørgede.

Jeg indledte med at skrive, at arkæologien og etnografien giver gode grunde for, at rensdyrjagten i gamle tider var det bærende erhverv hos eskimoerne. Disse teorier er opstået af undersøgelser i Alaska og Canada og kan ikke uden videre føres over på Grønland, – og måske er Grønland først blevet befolket, efter at man i Nordamerika var begyndt at lægge mere vægt på havfangsten. Naturbetingelserne her er ikke så gode for en rensdyrkultur, idet det store bagland, de endeløse tundraer, mangler. Man måtte lempe sig efter naturforholdene, og ville man leve i Grønland, kunne man sikkert kun de færreste steder gøre det alene på grundlag af rensdyret, sådan som de canadiske rensdyreskimoer og Nunamiut i Alaska gør det. Men at der har været steder i Grønland, hvor forholdene har været, om jeg så må sige »canadiske«, kan vi læse hos *Rink*: »... der gives enkelte grønlandske Familier, som have deres Vinterpladser i de bedste Rensdyregne, og drive en saadan Jagt hele Aaret igennem, at de fortrinsvis leve af Rensdyret, og altsaa, igennem det, paa en maade af Landjorden. Dette gælder især den afsides Vinterplads Narsarsuk (Upervaviks distrikt), hvis beboere sjældent skulde lide Nød, men til enhver Aarstid have Overflødighed af Rensdyrkjød, ikke at tale om de andre Landdyr, Harer, Ryper samt Ræve, hvis Skind tjene dem som Handelsvare. Kun naar de trænger til Spæk til deres Lamper, søge de Sælhundene i Strømstederne eller under den faste Landis ...«

Vi har efterhånden stiftet bekendtskab med det meste af, hvad etnografien, gennem de skrevne kilder, har at sige om rensdyrjagten i det gamle Grønland. Men også arkæologien kan sige os lidt. De eskimoarkæologiske undersøgelser er alle – på een nær – foretaget ved kysten, og det, man finder her, er naturligvis hovedsagelig vidnesbyrd om havjagten. Dog viser rensdyrjagten sig tydeligt i de mange genstande af rentak. Men vil man arkæologisk beskæftige sig med denne side af kulturen, må man naturligvis opsøge de gode rensdyrdistrikter, både de nuværende, og de, der engang var gode.

Hvordan boede rensdyrjægerne? Ja, var rensdyrlandet ved bunden af en fjord, så boede de med hele familien i teltet, som var fragtet herind med konebåden. Men i det egentlige indland, langt fra fjorden, måtte man klare sig på anden vis. De skrevne

*Rensdyrjægernes overnatningshule i indlandet syd for Ameralik.
Her fandtes udviklingen fra flintpilespids til moderne riffelkugler.*

Foto: Nellemann

kilder siger os ikke meget, men noget ved vi da ad denne vej. Et morsomt eksempel finder vi i *Frode Petersens* beretning om en opmålingsekspedition i Egedesminde-distriktet i 1897. Inspireret af geodæternes private vanskeligheder med nattekulden skriver han: »Et praktisk Vink giver imidlertid Rensdyrjægernes Fremgangsmaade. Naar de maa kampere under aaben Himmel fylde de tørt Græs mellem Klæderne og Legemet og faa derved en udmærket Beskyttelse mod Nattekulden.«

Fra arkæologien ved vi også lidt, og denne viden skyldes især *Eigil Knuths* indlandsrekognosceringer. Flere boligformer fra indlandet kendes; regulære huse har Knuth

Foto: Nellemann

Renjægerhus under udgravning. Dette hus og andre ligger ved den østlige ende af Taserssuaq indenfor Buksefjorden. Pladsen blev fundet under Eigil Knuth's rekognoscering.

fundet ved lokaliteterne Ataneq og Qavdlunatssiait nord for Ujaragssuit i Godthaabsfjorden. Knuth var der i selskab med rensdyrjægere, og han havde ikke lejlighed til at foretage egentlige udgravninger, men konstaterede, at der var tale om rigtige, stenbyggede huse, og trods navnet Qavdlunatssiait, var der ingenting, der tydede på, at husene skyldes nordboerne. Disse bopladser i rensdyrdistrikterne var ingenlunde ubetydelige, idet der ved de to pladser var henholdsvis 11 og 10 hustomter. Også i området syd for Ameralikfjorden fandt Knuth eskimoiske indlandsholiger, huse, telt-

ringe og klippehuler, og i litteraturen finder man hentydninger til primitive jægerly af græstørv, rentak og vidjer. I en af Knuths huler, der næsten kun kan betegnes som et klippely, er der af et hold arkæologer fra Nationalmuseet foretaget en mindre udgravning. Fundene var sparsomme, men giver trods dette allerede vide perspektiver; på jordoverfladen lå patronhylstre og afgnavede ben af rensdyr, der var skudt for mindre end en uge siden af jægere fra Kapisigdlit. Et stykke nede i jorden fandtes bly – man har støbt kugler her engang – og længst nede en stump af en pilespids af flint. Dette lille klippely blev af Kapisigdlit'erne takseret til at kunne rumme 5–6 mand, men de kendte andre, der kunne tage op til 35. Ja, jeg behøver vist ikke at sige, at undersøgelsen af en sådan hule er en oplagt opgave for arkæologerne. I det hele taget ligger der store opgaver for denne videnskab i det grønlandske indland, og det er ikke alene i Godthåbsdistriktet, for også i indlandet ved Diskobugten og andre steder kender man rensdyrjægerly.

Da jeg begyndte at skrive dette, var det mit håb, at jeg kunne slutte med at sige, at rensdyrjagten engang var det bærende erhverv i Grønland. Det ville imidlertid være en hasarderet påstand, hvis man tager Grønland som et hele. Men så meget må jeg kunne sige, at mulighederne for, at vi i fremtiden gennem arkæologien vil kunne få mere at vide om denne side af erhvervslivet, er store. Og hvis man for alvor beskæftiger sig med dette problem, kan det være, at man kan finde frem til et andet forhold mellem havjagten og indlandsjagten, end det man regner med nu.